

ЮСТИН (МИХАЙЛОВ Яків Євдокимович) [рос. Иустин (Михайлов Яков Евдокимович)] (1798, жовтень – 17[29].03.1879), єпископ РПЦ, випускник, викладач та інспектор КДА – церк. діяч і педагог.

Нар. у с. Альшань Орловської пов. і губ. (нині – р-ну і обл. РФ) у сім'ї дячка (згодом батько М. служив дияконом у сусідньому с. Лаврово). Початкову освіту здобув у 2-му Орловському ДУ (1810–15). У 1815–19 навчався у нижчому і середньому відділеннях Орловської ДС (м. Севськ, нині – Брянської обл. РФ), де виявив високу успішність і здібності. Був відряджений на навчання до КДА (1819–23), яку закінчив зі ступ. магістра богослов'я і словесних наук (ухвалу академ. Конференції від 25.07.1823 затверджено Комісією духовних уч-щ 17.09.1823).

17.09.1823 розпочав пед. діяльність на посаді бакалавра богослов. наук КДА, де викладав біблійну герменевтику. 22.02.1824 прийняв чернецтво (чин постригу звершено митрополитом Євгенієм (Болховітіним) у Києво-Братському Богоявленському монастирі). 03.03.1824 рукопокладений у сан ієродиякона; 30.03.1824 висвячений на ієромонаха. З 21.07.1824 поєднував викладання із перебуванням на посаді бібліотекаря КДА. 07.09.1825 увійшов до складу внутр. академ. Правління. З 22.12.1826 – в. о. інспектора КДА; 11.04.1828 затверджений на посаді інспектора. З 25.04.1827 – член Конференції КДА і зовн. академ. Правління (за його дорученням у 1828 ревізував Кишинівську і Катериносл. семінарії).

08.05.1828 призначений ректором і професором богослов. наук КДС, настоятелем Києво-Видубицького чол. монастиря. 18.06.1828 піднесений до сану архімандрита. Як ректор КДС, брав участь у засіданнях Київ. духовної дикастерії (консисторії); був членом цензурного ком-ту при КДА (24.12.1828–25.07.1833). За дорученням Конференції КДА у квітні 1833 рецензував, разом із Інокентієм (Борисовим) та Єремією (Соловйовим), рукописи праць проф. прото-

Юстин
(Михайлов)

ієрея І. М. Скворцова «Записки на послание к Ефесеянам» і «Критическое обозрение Кантовой религии в пределах одного разума», подані на здобуття наук. ступ. д-ра богослов'я.

12.07.1834 переведений на посади ректора Черніг. ДС і настоятеля Єлецького Свято-Успенського чол. (нині – жін.) монастиря в м. Чернігові. Був призначений присутнім у Черніг. духовній консисторії та цензором проповідей єпархіального духовенства. Відповідно до указу Св. Синоду від 15.12.1835 упродовж 1836 перебував у С.-Петербурзі, де звершував, згідно з чергою, священнослужіння і проповідництво. За дорученням Конференції КДА восени 1839 розпочав підготовку навч. посібника з герменевтики для духовних семінарій (завершений рукопис посібника надійшов до Києва 13.03.1841 і відповідно до ухвали академ. Конференції від 11.04.1841 був надісланий на розгляд обер-прокурора Св. Синоду; подальша доля рукопису невідома).

01.06.1841 призначений єпископом Вінницьким, вікарієм Подільської єпархії (хіротонію звершено 20.07.1841 у Києво-Софійському кафедральному соборі). Після річної служби на Поділлі (з місцеперебуванням

у Свято-Миколаївському чол. монастирі в м. Шаргороді, нині – Вінниц. обл.) 27.07.1842 був переведений на посаду єпископа Староруського, вікарія Новгородської єпархії; 14.11.1842 призначений на каф-ру єпископа Ревельського, вікарія С.-Петербур. єпархії. За дорученням митрополита Антонія (Рафальського) у 1843–44 тричі оглядав її парафії. 22.10.1843 брав участь в урочистому відкритті Царськосільського жін. уч-ща духовного відомства.

З 11.08.1845 – єпископ Костромський і Галицький. Упродовж понад 4-річного служіння у Костромській єпархії виявив себе не лише енергійним і вправним адміністратором, а й чуйним до людських бід і проблем пастирем, чим заслужив повагу і любов місцевих парафіян.

25.02.1850 був призначений на Владимирську каф-ру, яку очолював 13 років (виконуючи доручення Св. Синоду, з 21.05.1850 до 01.03.1851 опікувався також Нижегородською єпархією, що тимчасово залишилася без архієрейського догляду). Керуючи значною за кількістю духовенства і вірян Владимирською єпархією, особисто вникав у суть численних справ, що перебували на розгляді духовної консисторії; намагався вирішувати питання у точній відповідності до чинних законів, з якими був добре обізнаний; у випадках незначних провин підлеглих пастирів обмежувався виховними заходами. Систематично відвідував монастирі, міські та сільс. церкви єпархії, звершуючи архієрейські богослужіння й безпосередньо ознайомлюючись зі станом і проблемами парафій. Дбаючи про незаможне духовенство, доклав значних зусиль для майже трикратного збільшення фонду єпархіального попечительства про бідних духовного звання. Піклуючись про сиріт, у 1853 відкрив, коштом попечительства, перший у Владимирі дитячий притулок для дівчат (не залишив вихованок напризволяще після його знищення під час пожежі 1855, подбавши про достойних опікунів і надавши кожній із них фінансову підтримку після досягнення

повноліття). Особливу увагу приділяв розвиткові духовної освіти та її матеріальному забезпеченню. Ініціював і здійснив будівництво (1859–63) кам'яного 3-поверхового гуртожитку і лікарні на подвір'ї Владимирської ДС, а також перебудову старої семінарської «бурси» під приміщення 4-класного уч-ща і б-ки (1860–61). У 1855 отримав дозвіл та асигнування на зведення нової будівлі духовної консисторії, яким опікувався до завершення будівництва (1858). У 1858–63 очолював ком-т із відновлення одного з найдавніших (XII ст.) храмів м. Владимира – Різдво-Богородицького собору, що входив до комплексу Владимирського на честь Різдва Пресвятої Богородиці чол. монастиря, місцеперебування владимирських архієреїв. У листопаді 1859 освятив початок будівництва нових стін на збереженому давньому фундаменті. Здійснював щоденний особистий нагляд за будівництвом; спромігся залучити для виконання будівельних і оздоблювальних робіт значні благодійницькі кошти (бл. 30 тис. руб.). Дбав про поліпшення внутр. і зовн. вигляду стародавнього (XII ст.) Владимирського Свято-Успенського кафедрального собору (зокрема облаштування нової срібної гробниці для мощів Св. благовірного кн. Георгія Владимирського (1186–1238), чавунних сходин на хори тощо) та зведення його «теплого» (зимового) храму (1858–60). У 1851–52 брав активну участь в організації археол. розкопок гр. О. С. Уварова у Суздальському Спасо-Євфиміївському монастирі, під час яких було віднайдено гробницю із прахом кн. Дмитра Пожарського (1578–1642). 23.02.1852 був присутнім при огляді гробниці. 17.08.1852 звершив освячення й урочисте відкриття обеліска Петру I у с. Вєськово pobl. м. Переславля Владимирської губ. (нині – територія музею-садиби «Ботик Петра I» у Переславському р-ні Ярославської обл. РФ). Очолював урочистості з нагоди 700-річчя Великого князівства Владимирського і Свято-Успенського кафедрального собору (04.07.1857) та звільнення поміщицьких селян від кріпацтва

(16.04.1861). Під час Крим. війни (1853–56) ініціював збір коштів серед парафіян і духовенства Владимирської єпархії на оснащення Держ. ополчення.

Протягом багаторічного єпископського служіння заслужив репутацію просвіченого архіпастиря, працелюбної, гуманної і щирої людини, енергійного і талановитого адміністратора. Був відзначений численними церк. і держ. нагородами, у т. ч. орденами Св. Анни 2-го (23.05.1837) і 1-го (24.03.1844) ступ., Св. Володимира 2-го ступ. (23.03.1858).

Відчуваючи брак фізичних сил для продовження архієрейської діяльності, з 22.07.1863 звільнився, за власним клопотанням, від керівництва єпархією й оселився на спочинку у Борковській в ім'я Св. Миколи Чудотворця чол. пустині (побл. слоб. Холуй В'язниківського пов. Владимирської губ.; нині – Юзького р-ну Ивановської обл. РФ). З листопада 1863 до кінця життя мешкав у Свято-Боголюбському чол. монастирі (нині – жін. монастир у с. Боголюбово Суздальського р-ну Владимирської обл. РФ), займаючись, доки дозволяло здоров'я, садівництвом й облаштуванням алей у монастирському парку.

Помер у м. Владимирі на 81-му році життя. Був похований у Різдво-Богородицькому соборі Владимирського на честь Різдва Пресв. Богородиці чол. монастиря, відновленням якого опікувався за часів архієрейства на Владимирській каф-рі. Собор зруйновано у 1930.

Листи Ю. до однокурсника і друга О. І. Белюгова, написані у 1820-х і опубліковані Л. С. Мацеевичем у 1882, містять цінний матеріал з історії КДА періоду становлення, а також біогр. подробиці, що стосуються її вихованців, викладачів, деяких відомих церк. діячів та ієрархів РПЦ ХІХ ст.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 160. – №№ 117, 1308, 2307; Ф. 175. – №№ 1296, 1749; Ф. 301 (КДА). – 623 Л (№ 2); 699 Л. (№ 22); ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 262, 373, 437; Оп. 3. – Спр. 11, 27, 33; Ф. 712. – Оп. 2. – Спр. 90; Оп. 6. – Спр. 832.

Опубл. дж.: Списки начальников и наставников Киевской духовной академии за истекшее пятидесятилетие ее, 1819–1869 // Пятидесятилетний юбилей Киевской духовной академии. – К., 1869. – С. 384; Преосвященный Иустин, бывший епископ Владимирский (Некролог) // Подольские Ев. – 1879. – № 9. – Отд. 2-й. – С. 345–346; Преосвященный епископ Иустин (Некролог) // Московские Ев. – 1879. – № 13. – Отд. неофиц. – С. 112; Памяти преосвященного Иустина // КЕВ. – 1879. – № 13. – Ч. неофиц. – С. 10; Херасков М., прот. Слово при погребении пресвященного Иустина // Владимирские Ев. – 1879. – № 7. – Ч. неофиц. – С. 171–183; Материалы для истории Киевской духовной академии. Письма Ивана Алексеевича (а после – Иннокентия) Борисова к А. И. Белюгову / публ. Л. С. Мацеевича // КС. – 1882. – № 3. – С. 502–504; Материалы для истории Киевской духовной академии. Письма Якова Евдокимовича Михайлова (впоследствии Иустина, епископа Владимирского) к Александру Ивановичу Белюгову / публ. Л. С. Мацеевича // Там само. – № 7. – С. 106–136; Радецкий В. А. Киевская духовная семинария в первой половине ХІХ ст. (Воспоминания) // Украина. – 1907. – № 11–12. – С. 187–188; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. XVII, 2, 10, 24, 37, 43–44, 92, 95–96, 99–100, 122–123, 269, 271, 275, 362, 363.

Літ.: Островский П., прот. Историко-статистическое описание Костромского первоклассного кафедрального Ипатьевского монастыря. – Кострома, 1870. – С. 135; [Касаткин В., свящ.]. Преосвященный Иустин, епископ Владимирский и Суздальский (Биогр. очерк) // Владимирские Ев. – 1879. – Ч. неофиц. – № 13. – С. 344–358; № 18. – С. 499–526; Виноградов А. И., прот. История кафедрального Успенского собора в губернском гор. Владимире. – Владимир, 1891. – С. 84–87; А. Н. Иустин (Яков Евдокимович Михайлов) // РБС. – Т. : Ибак – Ключарев. – СПб., 1897. – С. 353–354; Здравомыслов К. Я. Иерархи Новгородской епархии от древнейших времен до настоящего времени. – Новгород, 1897. – С. 180–181; Сырцов И., прот. Архипастыри Костромской епархии за 150 лет ее существования (1745–1898 гг.). – Кострома, 1898. – С. 32–34; Добровольский П. М. Черниговский Елецкий Успенский первоклассный монастырь : (Историческое описание). – Чернигов, 1900. – С. 90; Владимирская епархия // ПБЭ. – Т. 3. – Пг., 1902. – Стлб. 594–595; Никольский К. И. Орловская духовная семинария (до 1867 года). Церковно-исторический очерк // Орловские Ев. – 1914. – № 8. – С. 139–141; Куценко Н. А. К истории Киевской духовной академии: Иннокентий Борисов и Яков Михайлов – становление двух типов академического мышления // Київські обрії: історико-філософські нариси. – К., 1997. – С. 113–125; Вона ж. Духовно-академическая философия в России первой половины ХІХ века: киевская и петербургская школы (Новые материалы). – М., 2005. – С. 21–25; Маштафаров А. В., Кочетов Д. Б. Иустин (Михайлов Иаков Евдокимович) // ПЭ. – Т. 28. – М., 2012. – С. 605–608.

М. Л. Ткачук